

FORATS QUE PARLEN DE LA HISTÒRIA RECENT

«El passat no tornarà mai»

Era el mes de les papallones. Queien al terra lentament, com flocs de neu. Blanques la majoria, però també suaument blavoses algunes, negres amb taques roges o tornassolades altres. S'estavellaven contra els parabrisses, tacaven amb el seu cos aixafat l'asfalt negre, davallaven portades pel vent cap a la mort, sobre els pasturatges, els conreus, els pobles i les ciutats.

Les papallones davallaven damunt del seguici d'homes, dones i nens que envoltaven el rector, els seus escolanets i els fèretres. Unes noies repartien medalles amb crespons negres de sant Pasqual i de sant Roc. Camí del cementiri, Ocotol plorava els seus nois morts, caiguts en la darrera emboscada quan anaven com a voluntaris a tallar el *rojito*, el café.

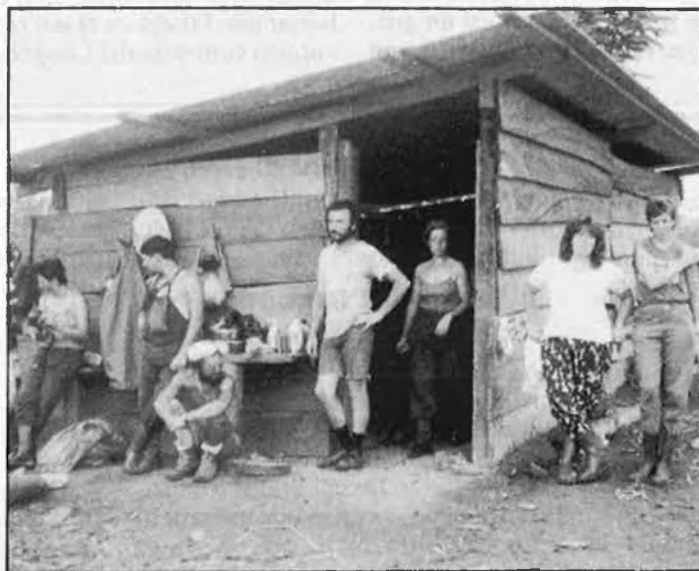
«El café significa gasolina, medicines, bombetes, peces de recanvi, totes aquestes coses que manquen a la vida diària, doncs. Necessitem el café per vendre'l a l'estranger, doncs, i obtenir divises. Per això, tot el país es mobilitza per al tall», m'explicà Roger, mentre el seguici s'allunyava al ritme de mort de les campanes. Però tot això, naturalment, no només ho sabia ell, sinó que també ho sabien, i molt bé, els contrarevolucionaris.

Passat el darrer de la comitiva, el carrer callà la mort i ens contagià el seu silenci. Però entorn nostre, les parets d'Ocotol parlaven de la història recent: forats de bales i morters, pintades de quan la victòria o, més properes, de quan les eleccions; murals revolucionaris, plaques en record dels herois morts o d'episodis de la repressió i, sempre, pertot arreu, l'ombra solitària de Sandino. Era història que s'anava acumulant cada dia: més noms d'herois caiguts, noves pintades i, en alguns pobles allunyats, més forats de bala i de sang.

Les papallones davallaven també en el camí d'Ocotol a Estelí, entorn

Nicaragua, un país mobilitzat, centre del món perquè Reagan perd al Congrés nord-americà ajudes que pretenen dinamitar-la, i es parla d'invasió, constantment. Nens que juguen al carrer, joves que deserten, soldats de setze anys i «contres» que els fan la guerra.

Jaume Bartolí i Orpí (Managua)

Fer història, cada dia.

de l'autobús replé, que pujava i baixava dificultosament els pendents de Nueva Segovia, espessos de roures, de pins i d'espins, de cafetars.

Togogalpa, Yalagüina, Condega... Entrant als pobles, el conductor s'aturava davant la patrulla de soldats que hi feien guàrdia, i al crit d'«homes a baix», homes i nois baixaven a terra, ronsers i entre bromes, mentre les dones s'afanyaven a recollir els fardells i la canalla, a la recerca d'un seient esdevingut lliure. «No, vostè no». «Però si jo també sóc home» —hi al·legava jo— i les dones esclataren a riure. Els «compes» havien de revisar els papers d'identitat. Tots els homes entre 17 i 25 anys estaven obligats a allistar-se al Servei Militar Patriòtic. Era el tribut de la guerra, massa pesat per a alguns, que s'han estimat més la clandestinitat a l'exili a l'estranger.

Al cap de cinc minuts i d'alguna cigarreta compartida, l'autobús reprenia la ruta fins a la parada del poble. Allí l'esperava un exèrcit de venedors ambulants: «¡L'aiguelada, la rica aiguelada!», «¡Les papes, les papes!», «¡És la llinosa, és el cacau, és el plàtan fregit!», cridava un cor de veus. Nos passatgers pugnaven per pujar a l'autobús, on semblava impossible ajuntar-se més, i els nens venedors s'esmuyien entre les cames

dels que ocupaven el passadís, per oferir les seves quallades i els seus «frescos». Les dones, en canvi, s'estimaven més vendre a través de les finestres. I en totes les parades n'hi havia que es divertien a costa del seu client, demorant l'entrega de la torna fins a l'últim moment, quan ja el conductor arrancava i el passatger treia el cap per la finestra per cridar.

Estelí és una ciutat de cases petites, que es torna neta i bonica quan el sol la il·lumina a través de les embocadures dels carrers, a la tarda. «Aquí teníem una barricada, allà va caure el nostre comandant Jo-

Destruir llibertats

Ernest Udina

«És un dia negre per a la llibertat»: així qualificà Reagan la ben justificada decisió del Congrés d'Estats Units a oposar-se, només per dotze vots de diferència, gràcies a la majoria demòcrata, a l'ajut de cent milions de dòlars per a la contra-guerrilla de Nicaragua.

No és, desgraciadament, gens estrany escoltar sovint per part de la màxima autoritat de la més gran potència, posada sovint com a exemple de democràcia en el seu interior amb arguments ben objectius, aquest tipus de disbarats. Per a Reagan, la llibertat dels pobles llatinoamericans és la subordinació als Estats Units. Tota la campanya que està fent entorn de Nicaragua s'està tornant contra ell mateix. El nou president de Guatemala, Vicinio Cerezo, vol el diàleg i la naturalitat. Hondures s'està fent de ser la base dels Estats Units per a la lluita armada contra Nicaragua. Costa Rica hi ha arribat a un acord fronterer. Més al sud, el president del Perú, Alan García, no ha temut proclamar que trencarà les relacions amb els Estats Units si aquests decideixen envair Nicaragua. Ni Alfonsín a Argentina ni Brasil no estan d'acord amb l'estratègia reaganista. Mai, en el si dels estats de l'OEA, hi havia hagut tan clara dissidència amb la política de la potència imperial.

Com tants altres presidents dels Estats Units, Reagan sembla no aprendre'n. Pel fet d'haver ajudat —decisivament, per cert— al descavalcament dels dictadors de dretes Duvalier i Marcos, es creu ara dotat de la legitimitat de derrocar l'esquerra: «la tirania sandinista». Ningú no veu clar, però, que els famosos cent milions de dòlars, que segur que acabarà obtenint, puguin ser decisius per fer fora el sandinisme. El grau de desmoralització de la contra —en gran part composta per somozistes i gens cohesionada a l'entorn de cap ideologia— arriba al punt que, malgrat els cent milions, Alfonso Robelo, líder civil de la guerrilla armada, ja ho ha dit ben clar: «si no guanyem en divuit mesos, el règim sandinista ja portarà vuit

anys, estarà consolidat, i no podrem seguir vessant més sang». La qüestió dels cent milions apareix més com una argücia en una escalada que ni el mateix Reagan sap ben bé com pot acabar. Precisament perquè els demòcrates temen que acabi com Vietnam, han dit que no als cent milions.

El camí que porten els Estats Units ha de dur necessàriament a Nicaragua vers la soviètzació i la renúncia —ja anunciada per alguns fets, com l'estat d'excepció interminable— al camí revolucionari original que volia cercar en uns primers moments el sandinisme. Cada dia que passa amb el boicot pràctic dels Estats Units cap a Contadora, és a dir, cap a la solució del diàleg, el tema de Nicaragua resta més bloquejat. El que poden fer els països llatinoamericans i la

mateixa Europa és només aixecar la veu, com s'ha vist fins ara, sense que la seva acció tingui conseqüències definitives.

Mentrestant, efectivament, Nicaragua és un país en guerra, on resta difícil tota consolidació d'aquells dos principis que el recordat Olof Palme situava com a garantia per al suport de la Internacional Socialista al sandinisme, economia mixta i pluralisme polític, les dues condicions, d'altra banda, que preconitzen la majoria de països llatinoamericans i la CEE.

Als 25 anys de la fracassada invasió de la badia de los Cochinos, a Cuba, l'Administració EUA mostra de nou la seva ceguesa històrica. Nicaragua esdevindrà una altra Cuba si Reagan, com abans el demòcrata Kennedy, continua amb el mateix patró polític, o la «doctrina Brejnev», que ell tan crítica aplicada a la seva mateixa àrea de domini. Una vegada més, el repte subsisteix per a Europa, que té aquí una ocasió de treballar conjuntament amb Amèrica Llatina, a fi d'intentar corregir el que l'administració nord-americana està destruint, la mateixa llibertat que falsejà en el seu concepte Reagan després de la votació contrària del Congrés. □

se Benito Escobar. Aquesta bomba d'aquí, la va tirar l'aviació i no va esclatar, doncs, i el barri la va convertir en un monument. En aquelles muntanyes es refugiava la gent quan la guàrdia atacava la ciutat. Tres vegades vam baixar i vam prendre Estelí, i dues voltes ens en van traure els somozistes, però a la tercera els vam resistir, doncs, i Estelí es va alliberar. En aquella casa va néixer el comandant Oscar Benavides. En aquesta vivia el matrimoni dels Barreda, que els «contres» van segrestar cap a Hondures, on els van torturar, els van violar i els van matar. Eren molt bona gent, san-

dinistes de tota la vida». Roger m'explicava així la seva ciutat, mentre entorn nostre els raigs oblics del sol feien brillar ler papallones.

Masaya i Granada, germanes oposades

Anant cap al sud, l'aire es va buidar de papallones. Uns dies després, vaig arribar a Masaya, que se m'aparegué al peu del seu volcà fumejant, com una ciutat de vent i pols. Més enllà del mercat, el carrer que menava al centre era desventrat per les obres d'instal·lació d'una xarxa de clavegueres. Era dia de festa, i els nens ju-

gaven a la pilota base en els carrers enfangats del barri de Monimbó. Les cases, de fusta o de tova, lluien banderes roges i negres i pancartes revolucionàries, i a través de les finestres es podia veure les dones preparant el menjar, els nens davant del televisor.

Com Estelí, com León, Masaya fou una de les ciutats bressol de la Revolució i conservava, encara, les cicatrius de la guerra. Però, a no més de vint quilòmetres cap al sud, Granada era l'altra cara de la moneda. Granada em rebia adormida encara en la colònia, com una ciutat de mansions senyoriales de pedra vella i teules mol-

sores, de gent tranquil·la que es gronxava despreocupada a les portes i als amplis patis interiors de les cases: patis de grans porxadets, patis fresquívol, frondosos de palmeres i bananers, de llimoners i de begònies gegants, patis de flors, de lloros, de gats i de vells dormitant en gandules.

En el meu hostel un jove amb ulleres negres grans feia plorar de melancolia, amb la seva guitarra, tres noies assegudes en balancins: l'una cosia, l'altra es ventava; la tercera donava llet a un nadó. Granada es feia grisa dissabte als vespre, amb els carrers semideserts i, davant la catedral, alguns nens i nenes, petits, amb les millors gales, esperaven, parlaven, mentre arribava una processó.

Al final del passeig de la Calzada, el llac Nicaragua, mogut. Alguns granadins, avorrits, prenen el sol tombats en la sorra bruta. Alguns altres passejaven amb barca, entorn de Las Isletas, entre trossos de roca i selva, vorejant la costa.

Els murs de Granada tenien poques pintades i no conservaven rastres de bala. En els quarters de policia, els milicians sandinistes m'acceptaven una cigarreta tot dient-me pestes dels granadins, i als bars els granadins reneaven davant meu dels sandinistes.

Petita ciutat feliç i provinciana, amb burgesos i sense proletariat, Granada vivia ancorada. Quan el triomf de la Revolució, aci no hi hagué combats.

Granada no lluità. La seva presa es féu sense trets. Fou pactada.

Pel llac, sota les constel·lacions i els planetes

Vaig deixar Granada en el vaixell que feia el camí de San Carlos, a l'altra riba del llac. Vuit hores de travessa, que vaig passar en el sostre de l'embarcació amb milicians que netejaven el seu fusell i joves voluntaris que tornaven al treball i explicaven el seu temps lliure a la ciutat. El sol es posà rere del cim nuvolat del volcà Mombacho, el vent del llac tornà freda la nit, i vaig aconseguir fer una becaïna, mentre els núvols ocultaven, a poc a poc, les constel·lacions i els planetes, fins que vaig ser despertat per l'agitació que m'envoltava: venia la pluja nocturna, característica de l'estació. Però no em va mullar. Per sort, vaig aconseguir d'esmunyir-me a la cabina del pilot i romandre allí, de

peu, malgrat la son i el cansament, fins l'arribada a San Carlos.

Després, l'espera de la barca per a Solentiname, a San Carlos. Macondo, en diuen els seus habitants, i realment el poble és un racó oblidat, l'última frontera: cabanes de fusta amb micos tristos lligats a les portes, carrers enfangats, negres criolls refugiats de San Juan del Norte i de la Costa Atlàntica, militars, dones rentant la roba a la riba del llac i, a l'entorn, nens banyant-se i pescant. A l'embar-

contra el cel blau i vermell. A aquestes hores de l'alba, amb el sol ja a l'horitzó, els cants dels galls —roncs alguns, aguts d'altres— que m'arribaven com un ressò llunyà, haurien despertat els éssers que poblaven aquell paradís del centre del volcà: nens que menaven ramats mansos, que caçaven llangardaixos per al sopar, que es banyaven a la platja sense onades i que jugaven a la guerra amb pistoles de fusta. Nois amb uniforme verd-olivera que deixaven el seu fusell ka-

Murals revolucionaris i plaques en honor als morts.

gador, uns porcs es rebolcaven en l'aigua enllotada i els homes carregaven i descarregaven les barcases, vigilats pels soldats que registraven els sacs i demanaven la documentació. La guerra s'apropava, de vegades, fins a poc quilòmetres, en forma d'emboscada i crema de collites. Esperant la meua barca, vaig esmorzar café i *gallo pinto* —arròs amb fesolets—, amb un soldat que m'explicà que les canoes fora-borda que anaven i venien pel riu San Juan es dirigien cap a El Castillo, a la frontera amb Costa Rica, aigües avall, el darrer poble controlat per l'exèrcit. Ell patrullava per allà, tenia divuit anys i en portava cinc en el servei actiu, però pensava llicenciar-se a l'any següent, per anar a la universitat.

Solentiname, paradís d'ocells, flors i peixos

I a la fi, les illes de Solentiname, que ara deixava amb tristesa. Des de la barca que em conduïa cap a San Miguelito, veia les siluetes verdes de les illes, allunyant-se, els arbres foscos de les més properes, retallant-se

latnikof recolzat a la barana del porxo i desapareixien en la nit de la mà d'una noia. Camperols que veien aquell paradís amb ulls de nens i que el pintaven ple d'ocells, de flors, de peixos. Solentiname era com els quadres pintats pel seu poblador. Arbres gegants, cocoters, bananers, prats plens de vaques, platges amb cavalls lliures i agrons blancs.

Així és Nicaragua, encara. A Managua, els joves del barri 19 de Julio jugaven a la pilota base a l'interior de la catedral enrunada pel terratrèmol, mentre els joves fills de la burgesia ballaven ritmes nord-americans a les discoteques de la Ciudad de Plástico del Camino de Oriente. A León, un venedor de diaris de deu anys oferia el dretà *La Prensa*, xiulant la Internacional, mentre les voluntàries del Batallón Verónica Lacayo es preparaven a partir per un any cap a la frontera, i uns nois de setze anys que no volien anar a la guerra s'emborratxaven de cervesa, diumenge al vespre, per oblidar-se que els havien cridats a files. En molts pobles, nens i grans es divertien a les atraccions de fira instal·lades davant les esglésies. □